ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 7 (1988)

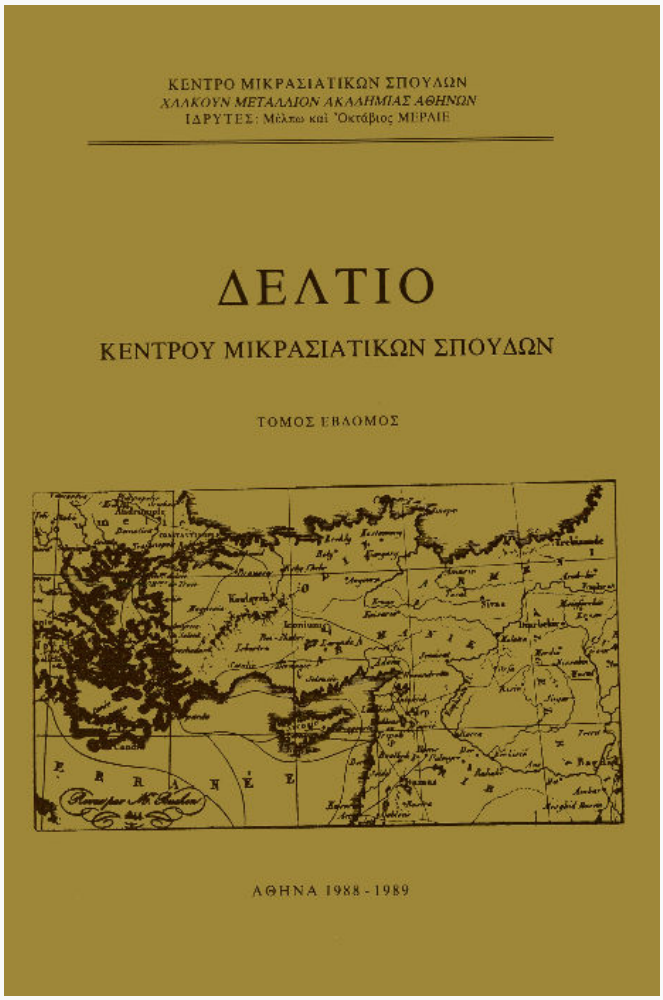

Cumhur Odabasioglu, Trabzon 1869-1933 Yillari Yasantisi

Ελισάβετ Α. Ζαχαριάδου

doi: 10.12681/deltiokms.198

Copyright © 2015, Ελισάβετ Α. Ζαχαριάδου

Άδεια χρήσης Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ζαχαριάδου Ε. Α. (1988). Cumhur Odabasioglu, Trabzon 1869-1933 Yillari Yasantisi. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, *7*, 322–324. https://doi.org/10.12681/deltiokms.198

https://epublishing.ekt.gr | **e-Εκδότης:** ΕΚΤ | **Πρόσβαση:** 12/10/2024 11:17:05

τὰ προσόντα γιὰ νὰ θεωρεῖται προεστὼς (ayan). Ὡς προεστὼς ἔπαιρνε μέρος σὲ καταγραφὴ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ συγκέντρωνε φόρους γιὰ νὰ βοηθήσει τὸν καδή. Γιὰ ὅλα τὰ παραπάνω ζητήματα βλ. Inalcik, *Military and Fiscal Transformation*, σσ. 314-337. Ἀπὸ τὸν ΙΖ΄ αἰώνα ἡ μίσθωση τῶν φόρων καὶ ἡ συγκέντρωση τοῦ κατ' ἀποκοπὴν φόρου ἄρχισε νὰ ἀνατίθεται ἀπὸ τὸν σουλτάνο καὶ σὲ χριστιανικὲς κοινότητες. Εἶναι λοιπὸν πολὺ πιθανὸ οἱ διάφοροι δραγομάνοι τῆς Κύπρου ἢ ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ νὰ μίσθωναν τοὺς φόρους. Ὡστόσο καὶ οἱ δραγομάνοι καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ὄφειλαν νὰ συμμετέχουν στὴν εἴσπραξη τοῦ φόρου καὶ ὅταν ἀκόμα δὲν τὸν εἶχαν μισθώσει.

Μὲ τὰ δεδομένα αὐτὰ μποροῦμε τώρα νὰ ξαναγυρίσουμε στὰ ἔγγραφα. Πληροφορούμαστε ὅτι ἐξαιτίας τοῦ πολέμου τῆς Αἰγύπτου ἐπιβλήθηκε ἔκτακτος φόρος στὴν Κύπρο, προφανῶς imdad-i seferiyye, τὸν ὁποῖο κατέβαλε ὁ ἴδιος ὁ δραγομάνος (σσ. 29-30, 42-43). Τὸ γεγονὸς ἔχει προηγούμενα, γιατὶ πολλοὶ προύχοντες κατέβαλλαν ἀπὸ τὸ προσωπικό τους ταμεῖο φόρους καὶ εἰσέπρατταν κατόπι τὰ χρήματα ἀπὸ τὸ λαό, πρὸς τὸν ὁποῖο εἶχαν, ὑποτίθεται, κάνει ἕνα δάνειο (Inalcik, ὅπου παραπάνω, σ. 316). Ἐπειδὴ ὁ muhassil ἐνεργοῦσε αὐθαίρετα, οἱ ἄλλοι παράγοντες, οἱ ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴ φορολογία, ἔκαναν ἀναφορὰ στὸν σουλτάνο (σσ. 34-38, 45-47). Ἡ δράση τοῦ Χατζηγεωργάκη Κορνέσιου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του γίνεται σαφέστερα γνωστή.

ΕΛΙΣΑΒΕΤ Α. ΖΑΧΑΡΙΑΔΟΥ

Cumhur Odabaşioğlu, *Trabzon 1869-1933 Yıllari Yaşantisi*, Ἄγκυρα, χωρὶς χρονολογία.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ προσφέρει πλουσιότατο ὑλικὸ σχετικὰ μὲ τὴ νεότερη ἱστορία τῆς Τραπεζούντας, τὸ ὁποῖο ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ἀξιοποιηθεῖ γιὰ δύο λόγους. Ὁ πρῶτος καὶ κύριος εἶναι ὅτι τὸ βιβλίο ἔχει συνταχθεῖ χωρὶς νὰ τηρηθοῦν οἱ ἀρχὲς ποὺ ἔχει γενικὰ καθιερωθεῖ νὰ ἐφαρμόζονται σὲ τέτοια μελετήματα. Π.χ. στὴ βιβλιογραφία ποὺ παραθέτει ὁ συγγραφέας (σσ. 175-178) περιλαμβάνονται διάφορα δημοσιεύματα σχετικὰ μὲ τὴν Τραπεζούντα καὶ τὴν περιοχή της γραμμένα ἀπὸ ἐπαρχιακοὺς λογίους. Σπανίως ὅμως ἀναφέρεται ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος, ὅπου ἐκδόθηκαν, καὶ ὁ ἀναγνώστης δὲν μαθαίνει ἂν πρόκειται γιὰ παλιὸ ἢ πρόσφατο μελέτημα. Ὁ δεύτερος λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖο τὸ βιβλίο μειονεκτεῖ, εἶναι ὅτι ὁ συγγραφέας, κατὰ τὶς ἱστορικὲς ἀνασκοπήσεις του, παίρνει πολὺ λίγο ὑπόψη του τὸν ἑλληνικὸ πληθυσμὸ τῆς Τραπεζούντας, ποὺ ὡς τὸ 1922 ἦταν δραστήριος καὶ ἀρκετὰ ἀνθηρός.

Ὅπως πληροφορούμαστε στὴ σελ. 24, ὁ συγγραφέας, μετὰ ἀπὸ μερικὲς εἰσαγωγικὲς πληροφορίες, ἀρχίζει τὸ πόνημά του ἀπὸ τὸ ἔτος 1869, ἐπειδὴ τότε γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ κυβερνητικὴ ἀπόφαση, ἄρχισαν νὰ δημοσιεύονται οἱ ἐπετηρίδες τῶν διαφόρων νομῶν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατο-

ρίας, δηλαδή οἱ *Vilayet Salnameleri*, οἱ ὁποῖες παρεῖχαν πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὶς διάφορες περιοχές. Ἀπὸ τὶς ἐπετηρίδες αὐτές, ποὺ εἶναι δυσεύρετες, καὶ μάλιστα στὴν Ἑλλάδα, ὁ συγγραφέας ἀντλεῖ καὶ παραθέτει διάφορα στοιχεῖα, δυστυχῶς ὅμως πάντοτε μὲ κάποια ἀοριστολογία. Στὴν ἐπετηρίδα τοῦ 1869 ἀναγράφεται ὁ πληθυσμὸς τῆς Τραπεζούντας καὶ τῆς περιοχῆς της, ποὺ ἀνερχόταν σὲ 104.306 κατοίκους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ 84.260 ἦσαν Μουσουλμάνοι, οἱ 15.141 Χριστιανοὶ Ὀρθόδοξοι, οἱ 4.518 Ἀρμένηδες καὶ οἱ 397 Καθολικοὶ (σ. 26). Στὶς ἐπετηρίδες τῶν ἐτῶν 1876 καὶ 1877 ἀναγράφονται οἱ 37 συνοικίες τῆς Τραπεζούντας, ἀπὸ τὶς ὁποῖες διατηροῦσαν τὸ ἑλληνικό τους ὄνομα οἱ ἀκόλουθες: Ἅγιος Βασίλειος, Ἁγία Σοφία, Ἅγιος Φίλιππος, Ἐξωτικά, Φάρος, Κινδυνάρη (σσ. 40-41).

Παρὰ τὴν ἔλλειψη συστηματικότητας, παρουσιάζουν σημαντικὸ ἐνδιαφέρον τὰ στοιχεῖα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν κίνηση τοῦ λιμανιοῦ τῆς Τραπεζούντας καθὼς καὶ τοῦ μικρότερου λιμανιοῦ τοῦ Ριζαίου, στὰ ὁποῖα κατέπλεαν πλοῖα ἀπὸ τὰ γειτονικὰ λιμάνια τοῦ Βατοὺμ καὶ τοῦ Σοχούμ, ἀπὸ τὴ λοιπὴ Ρωσικὴ ἐπικράτεια καὶ ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Εὐρώπη. Σημειώνουμε καὶ τὴν παρουσία τῶν πλοίων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ὑπάρχουν μερικοὶ πρόχειροι πίνακες μὲ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν πλοίων, τὴ χωρητικότητά τους σὲ τόνους καὶ τὰ ἐμπορεύματα ποὺ εἰσῆγαν καὶ ἐξῆγαν. Γίνεται ἰδιαίτερη μνεία τῶν ἐμπορευμάτων ποὺ ἔφταναν στὴν Τραπεζούντα ἀπὸ τὴν Περσία γιὰ νὰ διοχετευθοῦν στὴν Εὐρώπη (σσ. 52-53, 70-71, 84).

Ὁ συγγραφέας παραθέτει διάφορους καταλόγους μὲ τὰ ὀνόματα μελῶν κοινοτικῶν συμβουλίων, δημοσίων ὀργανισμῶν, διοικητικῶν συμβουλίων Τραπεζῶν κτλ., στὰ ὁποῖα ἀπαντοῦν διάφορα ἑλληνικὰ ὀνόματα. Θεώρησα χρήσιμο νὰ ἐπισημάνω ἐδῶ τὰ κυριότερα, μολονότι ἔχω κάποτε ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴν ἀκρίβεια μὲ τὴν ὁποία ἔχουν ἀντιγραφεῖ ἀπὸ τὶς ἐπετηρίδες. Ἐπίσης, προηγουμένως θυμίζω ὅτι ἡ χρονικὴ περίοδος μὲ τὴν ὁποία ἀσχολεῖται ὁ συγγραφέας συμπίπτει σημαντικὰ μὲ τὴν ἐποχὴ τῶν λεγομένων μεταρρυθμίσεων, ὁπότε τὸ ὀθωμανικὸ κράτος, στὴν προσπάθειά του νὰ ἐκσυγχρονισθεῖ, εἶχε ἱδρύσει διάφορα γραφεῖα δημοσίων ὑπηρεσιῶν στίς ἐπαρχίες, στὰ ὁποῖα συμμετεῖχαν καὶ μὴ Μουσουλμάνοι ὑπήκοοι του σουλτάνου. Τέλος θυμίζω πὼς ὡς τὰ χρόνια τοῦ Ἀτατοὺρκ οἱ Τοῦρκοι δὲν χρησιμοποιοῦσαν ἐπίθετα καὶ γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ὁρισμένοι ἀναφέρονται ἁπλῶς μὲ τὸ βαπτιστικό τους.

Στὸ κοινοτικὸ συμβούλιο τῆς Τραπεζούντας ἀρχικὰ συμμετεῖχε μόνο ἕνας Ἕλληνας, ὁ Πανίκος Πουλουρόγλου (ἀπὸ τὸ 1869 ὡς τὸ 1872). Ἀργότερα παρουσιάζονται οἱ Τζενασεδόγλου Νικολῆς (185-76), Τουρκόγλου Θωμᾶς (1875-78), Κακουλόγλου Γιώργης (1878), Κακουλόγλου Πανίκος (1879), Φίλιππος (1879), γιατρὸς Ἀντωνάκης (1876), γιατρὸς Γιώργης (1878), Μπαρκινόγλου Σίμων (1881), Λαζαράκης (1888), Φιντόπουλος Τοτὸς (1892-93), Τερζιγιανόγλου Βασιλάκης (1898-1904), Κογκολίδης Πέτρος καὶ Φωστηρόπουλος Γιῶργος (1900), Ἀγρίδης Γιώργης (1900-04). Στὸ κοινοτικὸ

συμβούλιο τοῦ Ὄφι συμμετεῖχαν μὲ ἑλληνικὰ ὀνόματα οἱ Τζεβαχιρίδης καὶ Κωνσταντῖνος (1869, 1870), Βασίλης (1876), Λάζαρης (1878-93). Στὸ κοινοτικὸ συμβούλιο τῶν Σουρμένων, ποὺ ἱδρύθηκε ἀργότερα, συμμετεῖχαν οἱ Βασίλης (1877-79), Ἀλιτουρανόγλου Χρίστος (1892-1893), Πέτρος (1898). Στὸ κοινοτικὸ συμβούλιο τοῦ Akçeabad (Πλάτανα) συμμετεῖχαν οἱ Ἀντώνογλου Γιώργης καὶ ἕνας ἄλλος Γιώργιος (1892-93), Ἰωακείμογλου Πάντζος (1900), Κεσίσογλου Εὐκλείδης (1900-02), Κυργιανόγου Γιάνκος (1900-02), Ἀντώνογλου Μιχαὴλ (1901-03), γιατρὸς Βαρονάκης (1904).

Στὴν ἐπιτροπὴ τοῦ νομαρχιακοῦ τυπογραφείου, ποὺ ἱδρύθηκε τὸ 1851, συμμετεῖχε κάποιος Παναγιώτης (1870-78) καὶ στὸ νομαρχιακὸ σωφρονιστήριο ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος Μιχαὴλ (1872).

Στὸ μεικτὸ ἐμπορικὸ δικαστήριο συμμετεῖχε ὁ Βασιλάκης (1870-74) καὶ κατόπιν ὁ Γιῶργος Γαβανίδης (1875-88). Στὸ ἐμπορικό, γεωργικὸ καὶ βιοτεχνικὸ συμβούλιο, ποὺ ἱδρύθηκε τὸ 1876 (βλ. στὶς σσ. 43-49 τὸ καταστατικό του), ὑπηρέτησαν οἱ Ἐφραιμίδης Πάντζος (1892-95), Φωστηρόπουλος Γιώργιος (1900), Τερζιγιανόγλου Βασίλης (1900), Ἀϊνεμπετόγλου ἢ Ἀντώνογλου ἢ Ἀϊνακόγλου Ἰορδανάκης (1900-01), Χριστόπουλος Γιωργάκης (1901-02), Μεταξᾶς Χρίστος (1902-04), Βελισαρίδης Θεμιστοκλῆς (1903-04), Καλπακτζῆς Γιώργης (1903-04). Στὸ ἀντίστοιχο συμβούλιο τοῦ Akçeabad ὑπηρέτησε ὁ Σιμονόγλου Γιάννης (1892-93, 1898-1904) καὶ τοῦ Ὄφι ὁ Κεσίσογλου Λάζαρος (1898), ὁ Βασίλογλου Γιάννης (1901) καὶ ὁ Δημήτρης (1902).

Ἑλληνικὰ ὀνόματα ἀπαντοῦν καὶ στὸν κόσμο τῶν ἐπιχειρήσεων. Σὲ μιὰ ἀνώνυμη ἐμπορικὴ ἑταιρεία ποὺ ἱδρύθηκε τὸ 1869, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν πλειοψηφία, καὶ τοὺς Ἀρμένηδες, συμμετεῖχαν οἱ Θεμιστοκλῆς, Πουλουρόγλου Πανίκος, Σαρκατζίογλου Νικόλας, Ζαριφίδης καὶ ἀργότερα οἱ Πουλουρόγλου Νικόλαος καὶ Ἀγρίδης Πανίκος. Στὸ διοικητικὸ συμβούλιο τῆς νεοϊδρυμένης Γεωργικῆς Τράπεζας συμμετεῖχαν τὸ 1893 ὁ Τοτὸς Φιντόπουλος καὶ ὁ Ἐφραιμίδης Πάντζος. Στὸ παράρτημα τῆς Ὀθωμανικῆς Τράπεζας τῆς Τραπεζούντας συμμετεῖχαν στὴ διοίκηση οἱ Στανόπουλος Κωνσταντῖνος (1893-1901), Ἀβραὰμ καὶ Κωνσταντῖνος Ἀρταλάρης (1901-04), Χρίστος Τουλπάδης, Σ. Ρούλης, Χρίστος Δαλίδης (1904).

ΕΛΙΣΑΒΕΤ Α. ΖΑΧΑΡΙΑΔΟΥ